

ΙΩΑΝΝΗΣ Ο ΒΑΠΤΙΣΤΗΣ

«Ίδε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου»
(Ἰωάν. α' 29)

● ΜΗΝΙΑΙΟ ΟΡΘΟΔΟΞΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ●
Ἔργο ὁμωνύμου Συλλόγου
Χριστοκοπίδου 12, 105 54 - Ἀθήνα
www.ioannisvaptistis.gr

Τηλέφωνα:
2103212713 - 2103212107
e-mail: info@ioannisvaptistis.gr

● ΕΤΟΣ 61ο - ΤΕΥΧΟΣ 641 ●
● ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 2018 ●

● «Ίδε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου» (Ἰωάν. α' 29) ●

Παναγία, ἄγραφη, γραπτή!

Ἡ Ἰδια... βιβλίο

Ἐγραψαν, δέν ἔγραψε. Πολλά ἔγραψαν καί γράφουν γιά τήν Παναγία, τή Θεοτόκο. Ἡ Ἰδια δέν φέρεται νά ἔγραψε τίποτε. Δέν ἔχουμε γράμματα ἢ συγγράμματα τῆς Παναγίας. Δέν ἔχουμε ἐπιστολές ἢ ὁμιλίες ἢ συνομιλίες τῆς Παναγίας. Ἔχουμε ὁμως τήν Ἰδια τήν Παναγία, πού εἶναι τό γράμμα τοῦ Θεοῦ.

● Δέν ἔγραψε ἡ Παναγία βιβλία. Ἐγινε ἡ ἴδια τό βιβλίο, ὅπου ὁ Θεός ἔγραψε τό Λόγο Του. Σέ ὄλους βέβαια τοὺς ἀνθρώπους γράφει ὁ Θεός. Οἱ καρδιές τῶν ἀνθρώπων εἶναι οἱ πλάκες, ὅπου γράφει τό νόμο Του. «Ἐνδείκνυται τό ἔργον τοῦ νόμου γραπτόν ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν» (Ρωμ. β' 15).

● Εἰδικά στίς καρδιές τῶν ἁγίων ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ εἶναι γραμμένος μέ ἐντονώτερα γράμματα. Ἀπό τή στιγμή δέ, πού ὁ ἄνθρωπος στόν ἐμφυτο νόμο τοῦ Θεοῦ θέτει καί τή δική του ὑπογραφή, μέ τήν ἐλευθέρω βούλησί του, ἀπ' ἐκείνη τή στιγμή δέν εἶναι μόνο ἐσωτερικά γραμμένος. Εἶναι καί ἐξωτερικά.

Εἶναι ὁ ἴδιος τό ζωντανό βιβλίο, πού κυκλοφορεῖ ἐλεύθερα, πού τό βλέπουν οἱ ἄλλοι καί τό θαυμάζουν. Καί δοξολογοῦν τόν Θεό, πού ἀλλοιώνει τόσο θαυματουργικά τοὺς ἀνθρώπους. Εἶστε -λέει ὁ ἀπόστολος Παῦλος- «ἐπιστολή». Σάν νά μήν ἔγραψε, δηλαδή, ὁ Παῦλος μόνο τίς δεκατέσσερις ἐπιστολές.

● Κάθε πιστός εἶναι καί μιὰ ἐπιστολή: «Ἡ ἐπιστολή ἡμῶν ὑμεῖς ἐστε, ἐγγεγραμμένη ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, γνωσκομένη καί ἀναγνωσκομένη ὑπό πάντων ἀνθρώπων» (Β' Κορ. γ' 2).

Τόμος

*Ἄν κάθε ἅγιος εἶναι βιβλίο τοῦ Θεοῦ, πολύ περισσότερο γραφή τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ ἅγια τῶν ἁγίων, ἡ κεχαριτωμένη Κόρη, ἡ Παναγία. Μέσα της δέν γράφτηκε ἀπλῶς τό θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἀλλά γράφτηκε, ζωγραφίστηκε ὁ ἴδιος ὁ

Λόγος, ὁ Θεός Λόγος. «Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν» (Ἰωάν. α' 14).

• Ἡ πρώτη κατασκήνωσις τοῦ Θεοῦ Λόγου εἶναι ἡ Μαρία ἡ Παρθένος. Τό πρῶτο βιβλίο, ὅπου ἀποτυπώθηκε ζωντανός ὁ Θεός Λόγος, ὁ Ἰησοῦς Χριστός, εἶναι ἡ Παναγία. Ψάλλουμε στόν Ἄκαθιστο: «Χαῖρε, ὁ τόμος, ἐν ᾧ δακτύλῳ ἐγγέγραπται Πατρός ὁ Λόγος, ἀγνή, ὃν ἰκέτευε βίβλω ζωῆς τοὺς δούλους σου καταγράψαι, Θεοτόκε».

Στό βιβλίο της γράφτηκε ὁ Χριστός. Καταχωρίστηκε στό δικό της προσωπικό τόμο. Καί τώρα ἐκείνη παρακαλεῖ νά γραφτοῦν τά δικά μας ὀνόματα στό βιβλίο τῆς Ζωῆς.

• Ζωντανή, λοιπόν, Γραφή, ἡ Παναγία. Δέν ἔγραψε, ἀλλ' ἔγινε ἡ ἴδια γράπτό βιβλίο.

Παλαιά δέν ὑπῆρχε χαρτί. Ἐγραφαν σέ πανάκριβες μεμβράνες, πού ἦσαν δυσεύρητες. Γι' αὐτό συνέβαινε τό ἐξῆς: Ἐπαιρναν γραμμένη μεμβράνη, τήν ἔξυναν, καί πάνω ἀπό τά παλαιά γράμματα ἔγραφαν ἄλλα. Κι αὐτές οἱ μεμβράνες ὀνομάζονται «παλίμψηστα». Ἦταν μάλιστα δυνατόν σέ μιά μεμβράνη νά εἶναι γραμμένες καί μιά καί δύο καί τρεῖς γραφές. Ἡ μιά νά μιλοῦσε γιά τόν Θεό, ἡ ἄλλη νά κατέγραφε ἰατρικές συνταγές, ἡ τρίτη νά περιεῖχε μαγικά λόγια!

Κάπως ἔτσι εἶναι καί ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου. Σάν «παλίμψηστος» κώδικας. Γράφει ὁ Θεός, γράφει καί ὁ Διάβολος.

• Μιά ἀνθρώπινη ὑπαρξίς βρέθηκε τελείως καθαρὴ. Ἡ Παναγία. Πεντακάθαρο βιβλίο μέ πάλλευκες σελίδες. Σ' αὐτό χέρι ἀγγελικό ἔγραψε, τήν ἡμέρα τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, τό σχέδιο τοῦ Θεοῦ. Ἀπό τή στιγμή ἐκείνη κανένα στίγμα μελανό δέν γράφτηκε μέσα της. Δέν μολύνθηκε. Δέν μπόρεσε ὁ Διάβολος νά χαράξῃ δικά του ἀποτυπώματα.

Γραπτὴ καὶ Γραφῆς

Ἡ Παναγία δέν ἔγραψε ἡ ἴδια. Ἐγραψε μέσα της ὁ Θεός. Ὑπέ-

γραψε μέσα της τὴ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων. Εἶναι ἡ Παναγία ἡ Γραπτὴ! Ἄλλ' εἶναι καί ἡ Παναγία τῆς Γραφῆς.

Συνήθως ἡ εὐλάβεια τῶν ὀρθοδόξων βλέπει τὴν Παναγία συναισθηματικά, παραδοσιακά, τοπικιστικά, ρομαντικά, ἀκόμα καί ἐθνικοπατριωτικά. Ἐτσι ἐξηγοῦνται καί οἱ ποικίλες ὀνομασίες της. Δέν τὰ ἀπορρίπτουμε ὅλα αὐτά. Πότε θὰ τὰ ἀπορρίπταμε ὡς ἀντορθόδοξα; Ἄν τὴν Παναγία δέν τὴν βλέπαμε πρωτίστως Ἄγιογραφικά.

Φαντασθῆτε δύο εἰκόνες τῆς Παναγίας.

• Τὴ μιά τὴν ζωγραφίζει ὁ ἴδιος ὁ Θεός.

• Τὴν ἄλλη ἓνας ζωγράφος τῆς γῆς, ὑπέροχος στὴν τέχνη, ἅγιος στὴ ζωή!

Ποιά θὰ ἔπρεπε νά θαυμάζουν περισσότερο καί νά προσκυνοῦν εὐλαβέστερα; Ἀσφαλῶς τὴν πρώτη. Καί ὅμως οἱ πολλοὶ θαυμάζουν μόνο τὴν εἰκόνα τοῦ ἀνθρώπου ἀγιογράφου. Αὐτὴν προσκυνοῦν. Ἀπ' αὐτὴν ζητοῦν θαύματα. Καί ἀγνοοῦν τελείως τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας, πού ζωγράφισε ὁ ἴδιος ὁ Θεός! Αὐτὴν τὴν κρατοῦν καλυμμένη. Δέν ἔχουν ἐνδιαφέρον νά τὴν δοῦν, νά τὴν θαυμάσουν! Πολύ περισσότερο δέν ζητοῦν νά τὴν προσκυνήσουν!

—Μά, θὰ πῆτε, ὑπάρχει τέτοια εἰκόνα τῆς Παναγίας, ζωγραφισμένη ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸ Θεό;

Βεβαίως. Εἶναι ἡ Παναγία τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Ὅλη ἡ Ἁγία Γραφή ἔχει γραφτῆ γιά τὴν Παναγία!

• Γιά τὸ Χριστό τῆς Παναγίας.

• Γιά τὸ μυστήριο τοῦ Μεσσία.

• Γιά τὸ γεγονός τῆς σαρκώσεως τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὴν Παρθένο.

• Γιά τὴ σωτηρία τῶν ἀνθρώπων, πού ἐπέρχεται μόνο διὰ τοῦ Υἱοῦ τῆς Παρθένου.

Στὴν Παλαιὰ Διαθήκη ἡ Παναγία εἶναι ἡ Κόρη τῶν Προφητειῶν. Ὅλες οἱ προφητεῖες εἶναι μεσσιανικές, χριστοκεντρικές, ἄρα καί θεομητορικές.

Στὴν Παλαιὰ Διαθήκη ἔχομε:

- Τήν Παναγία τῆς κλίμακος, ὅπως τήν εἶδε ὁ Ἰακώβ (Γεν. κη' 12).

- Τήν Παναγία τῆς βάρτου, ὅπως τήν εἶδε ὁ Μωϋσῆς (Ἐξόδ. γ' 2).

- Τήν Παναγία τῆ βασιλισσα, ὅπως τήν εἶδε ὁ Δαβίδ (Ψαλμ. μδ' 10).

- Τήν Παναγία τῆς πύλης, ὅπως τήν εἶδε ὁ Ἰεζεκιήλ (μδ' 2).

- Τήν Παναγία τοῦ ὄρους, ὅπως τήν εἶδαν ὁ Ἀββακούμ καί ὁ Δανιήλ (Ἀββ. γ' 3. Δαν. β' 34-45).

Καί στήν Καινή Διαθήκη ἔχουμε:

- Τήν Παναγία τῆν Κεχαριτωμένη, ὅπως τήν ὠνόμασε ὁ ἄγγελος Γαβριήλ (Λουκ. α' 28).

- Τήν Παναγία τῆς Φάτνης, ὅπως τή παρουσιάζει ὁ εὐαγγελιστής Λουκάς (Λουκ. β' 7).

- Τήν Παναγία τοῦ Σταυροῦ, ὅπως τήν παριστάνει ὁ εὐαγγελιστής Ἰωάννης (Ἰωάν. ιθ' 26-27).

- Τήν Παναγία τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως τήν παρουσιάζουν οἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων (α' 14).

Ὅποιος βλέπει τήν Παναγία τῆς Γραφῆς, θαυμάζει τό «κάλλος» τῆς, τήν «παρθενία» τῆς, τή «χάρι» τῆς, τήν ἀναμαρτησία τῆς, τήν ἀγιότητά τῆς.

- Τήν διακρίνει ὡς διάκονο τοῦ Θεοῦ· ποτέ ὡς θεά.

- Τήν τιμᾶ ὡς ὄργανο τοῦ μυστηρίου· ποτέ ὡς κύριο τοῦ μυστηρίου.

- Τήν προσκυνεῖ ὡς δευτερεῦο πρόσωπο· ποτέ ὡς πρωτεῦο.

- Τῆς ἀσπάζεται τήν εἰκόνα τιμητικά· ποτέ λατρευτικά.

Ὁ Χριστός εἶναι τό πρῶτο Πρόσωπο. Αὐτός χαρίτωσε καί τή Μητέρα Του.

Πρώτη Ἐκκλησία

Ἡ πρώτη Ἐκκλησία ἐλάχιστα γράφει γιά τό πρόσωπο τῆς Παναγίας. Ἀφοῦ οἱ προφητεῖες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἐκπληρώνονται, ὁ ρόλος τῆς Παναγίας ὑποχωρεῖ. Στό προσκήνιο τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ καί Σωτήρας τοῦ κόσμου. Ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ, πού ἔγινε Υἱός τοῦ ἀνθρώπου,

διότι βρέθηκε ἡ Ἄγνή καί Ἄμωμος, πού Τόν γέννησε.

- Συμβαίνει περίπου ὅ,τι συνέβη καί μέ τόν Βαπτιστή Ἰωάννη. Ὁ ἴδιος μπαίνει στά παρασκήνια, λέγοντας: «Ἐκείνον δεῖ αὐξάνειν, ἐμέ δέ ἐλαττωσθαι» (Ἰωάν. γ' 30).

- Καί ἡ Παναγία στέκει πολύ διακριτικά στή ζωή τοῦ Θεανθρώπου Υἱοῦ τῆς. Οὔτε προβάλλεται, οὔτε ἀπαιτεῖ, οὔτε διεκδικεῖ μέρος ἀπό τήν τιμή τοῦ Υἱοῦ τῆς. Ἀποσύρεται στή σιωπή. Κρύβεται στό μυστήριο.

- Ἡ ἀπάντησίς τῆς εἶναι μία· ἐκείνη, πού δίνει στό γάμο τῆς Κανᾶ: «Ὁ,τι θά σᾶς πῆ, αὐτό νά κάνετε» (Ἰωάν. γ' 5).

- Καί ἡ σύναξις τῆς πρώτης Ἐκκλησίας κρύβει στά σπλάχνα τῆς τό θησαυρό τῆς Παναγίας, ἀλλά προβάλλει κυρίως τό θησαυρό τῆς σωτηρίας, πού εἶναι ὁ Ἰησοῦς Χριστός. Δέν βιάστηκε ἡ Ἐκκλησία νά γράψῃ γιά τήν Παναγία. Ἐμεῖς εἴμαστε βιαστικοί ν' ἀγιοποιήσουμε ἀνθρώπους καί νά γράψουμε βιβλία γιά πρόσωπα, πού μόλις ἔχουν κοιμηθῆ. Ἡ βιασύνη μας αὐτή φανερώνει ὀλιγοπιστία καί κενότητα. Σάν κάτι νά λείπη ἀπό τήν ὀρθόδοξο πίστι καί τρέχουμε νά τό συμπληρώσουμε!

- Ἡ πρώτη Ἐκκλησία δέν ἔγραψε γιά τήν Παναγία. Ὅταν ὁμως ἐμφανίστηκαν διαστρεβλωτές, αἰρετικοί, πού ἀμφισβήτησαν τή θεολογία τοῦ μυστηρίου γιά τή Θεοτόκο, τότε ἡ Ἐκκλησία ἔγραψε πολλά γιά τήν Παναγία τή Θεοτόκο. Δέν ἔγραψε τίποτε ἡ Παναγία, ἀλλά γράφτηκαν τόσα πολλά γιά τήν Παναγία, ὥστε σχηματίζεται ὀλόκληρη βιβλιοθήκη.

Καί πάνω ἀπό τά θεολογικά συγγράμματα καί τούς ὕμνους καί τά θεοτοκία, ἡ Παναγία ἔχει γραφτῆ στή ζωή τῆς Ἐκκλησίας καί στίς καρδιές τῶν πιστῶν ὀρθοδόξων.

- Τήν κατέγραψε ἡ Ἐκκλησία στή θεολογία τῆς. Τήν κατέγραψε ἡ πίστις μας στήν παράδοσί τῆς. Τήν κατέγραψε ὁ λαός μας στά τραγούδια του.

Τό παιδί της

Δέν ἔγραψε ἡ Παναγία; Καί ὁμως, ἔγραψε τό ωραιότερο ἔργο.

Κάποτε μία κυρία, γνωστή γιά τά πολλά βιβλία, πού εἶχε γράψει, ρωτήθηκε:

—Τί ἐτοιμάζεις;

—*Ἀσχολοῦμαι μέ τή συγγραφή τεσσάρων ἔργων.*

—*Θάνατι θανμάσια, φαντάζομαι...*

—*Δέν ξέρω ἀκόμα, πῶς θά βγοῦν.*

—*Σέ πόσο καιρό θάνατι ἐτοιμα;*

—*Πολλά χρόνια ἀκόμα.*

—*Κι ἂν ἐπιτρέπεται, ποιοί οἱ τίτλοι τῶν νέων σας βιβλίων;*

—*Τό ἕνα τό λένε Πέτρο, τό ἄλλο Ἐλένη, τό τρίτο Μαρία καί τό τέταρτο Ἄγγελο. Εἶναι τά παιδιά μου. Ἡ συγγραφή τους, ἡ ἀγωγή τους, μέ ἔχει τόσο πολύ ἀπορροφήσει, ὥστε δέν εὐκαιρῶ νά κάνω τίποτε ἄλλο, οὔτε νά συγγράφω βιβλία...*

Ἡ Παναγία εἶχε ἀπορροφηθῆ ἐξ ὀλοκλήρου μέ τό Παιδί της, μέ τόν Υἱό της. Ἀφωσιώθηκε. Δόθηκε καί παραδόθηκε ἐκούσια στό Παιδί της, στή βουλή τοῦ Θεοῦ.

● Συγκατατέθηκε ὀλόψυχα στή σάρκωσί Του. Ἡ ὑπακοή της εἶναι πρότυπο γιά τήν ὑπακοή ὄλων τῶν ἀγίων στό ὑπέρογο τοῦ Θεοῦ. «Ἴδου ἡ δούλη Κυρίου γένοιτό μοι κατά τό ρῆμά σου» (Λουκ. α' 38).

● Φρόντισε γιά τή σπαργάνωσι τοῦ Βρέφους, μέ τά ἀπέριπτα καί φτωχικά μέσα, πού κατώρθωσε νά ἐξασφαλίσῃ. «Ἐσπαργάνωσεν αὐτόν ἐν τῇ φάτιν» (Λουκ. β' 7).

● Στάθηκε ἄγρυνπος φύλακας τοῦ Υἱοῦ της, ὅταν βρέφος ἀκόμα καταδικαζόταν σέ ἐξορία (Ματθ. β' 15). Ἀφοῦ προστάτεψε τό Θεάνθρωπο Υἱό της, τόν Χριστό, πῶς δέν μπορεῖ νά γίνῃ καί δική μας Προστασία; Προστασία καί ὅταν ἡ ἀμαρτία μᾶς σέρνῃ σέ χώρες σκληρῆς ἐξορίας. Προστασία καί γιά ὄλους τούς πρόσφυγες, πού συνθήκες

φρικτές τούς ξεριζώνουν ἀπό τίς πατρίδες τους καί τούς μετατρέπουν σέ θύματα δουλεμπόρων.

Ἀφωσιωμένη

Ἐμεινε ἀφωσιωμένη στόν Υἱό της.

● Ἀφωσιωμένη στό μυστήριο τῆς σαρκώσεως, πού δέν μποροῦσε μέν νά τό κατανοήσῃ, ἀλλ' ὀλοπρόθυμα τό διακόνησε. Ὁ ἱερός Εὐαγγελιστής παρουσιάζει τήν ἀφοσίωσί της στό μυστήριο μ' ἐκεῖνα τά λόγια: «Ἡ δέ Μαριάμ πάντα συνετήρει τά ρήματα ταῦτα, συμβάλλουσα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς» (Λουκ. β' 19).

● Ἀφωσιωμένη στό μυστήριο τῆς αὐξήσεως τοῦ παιδιοῦ της στά μάτια τῶν ἀνθρώπων. Ἦταν ὁ Ἰησοῦς τέλειος Θεός καί τέλειος ἄνθρωπος. Ἀλλά, ταπεινούμενος, φαινόταν στά μάτια τῶν ἀνθρώπων ν' αὐξάνεται κατά τό ἀνάστημα καί τή διάνοια. «Τό δέ παιδίον ηὔξανε καί ἐκραταιοῦτο πνεύματι πληρούμενον σοφίας» (Λουκ. β' 40).

● Ἀφωσιωμένη στό μυστήριο τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ. Ἐκείνη ἡ ἀγωνία της, νά βρῆ τό «χαμένο» γιουί της, πού εἶχε δωδεκαετής ἀπομείνει στό Ναό, φανερώνει ὄχι μόνο τήν ἀγάπη τῆς μάνας, ἀλλά καί τό ἀγρυπνο ἐνδιαφέρον της. Ὑπόδειγμα γιά κάθε μητέρα, πού μέ ἀγωνία ψάχνει νά βρῆ τό παιδί της, πού θέλει τό παιδί της κοντά της.

Ἀλλά κι ἐκείνη ἡ μυστηριώδης ὑπακοή τοῦ μικροῦ Ἰησοῦ, φανερώνει πόσο φωτισμένη μητέρα ἦταν ἡ Παναγία, ὥστε νά ἐμπνέῃ τό σεβασμό στό Θεάνθρωπο Υἱό της (Λουκ. β' 51).

● Ἀφωσιωμένη καί στό μυστήριο τῆς σταυρώσεως. Κάτω ἀπό τό Σταυρό ὑπογράφει μέ τόν πόνο της τό λυτρωτικό πόνο τοῦ Υἱοῦ της.

Ἡ Παναγία δέν μᾶς ἄφησε γραπτό λόγο. Μᾶς ἄφησε τόν Ἑνσαρκό Λόγο. Ἀλλ' ὑπάρχει καί ἕνας γραπτός λόγος, πού εἶναι ἀποκλειστικά δικός της. Καί εἶναι ποίημα. Καί μάλιστα ἀπό

ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟ† μακαριστοῦ ἐπισκόπου Κοζάνης
Διονυσίου Ψαριανοῦ

Δημοσιεύουμε σέ συνέχειες ἀποσπάσματα ἀπό λειτουργικό ὑπόμνημα τοῦ μακαριστοῦ Μητροπ. Κοζάνης Διονυσίου. Ἡ παράθεσις θέσεων τοῦ σεβαστοῦ ποιμένος δέν σημαίνει καί συμφωνία σέ ὅλες τίς θέσεις του.

(συνέχεια ἀπό τό προηγούμενο)

2. Οἱ ἱερές ἀκολουθίες

Ὅταν λέμε καί ἐπαναλαμβάνουμε, πῶς μᾶς ἐνδιαφέρει ἡ θεία λατρεία τῆς Ἐκκλησίας, πρέπει νά προσθέσουμε ὅτι τό ἐνδιαφέρον μας αὐτό δέν εἶναι λειτουργικό καί θεολογικό, ἀλλά πρακτικό καί ποιμαντικό.

Μᾶς ἐνδιαφέρει ἡ θεία λατρεία ὡς ζωή καί ὄχι ὡς ἐπιστήμη. Προσπαθοῦμε νά εἶμαστε ἐνημερωμένοι ἐπιστημονι-

κά στά ζητήματα τῆς θείας λατρείας καί φροντίζουμε νά ἀποκαταστήσουμε, ὅσο μποροῦμε, μερικά πράγματα, ὄχι γιατί φιλοδοξοῦμε νά εἶμαστε ἀνακαινιστές, ἀλλά γιατί μᾶς πιέζουν οἱ ἀνάγκες τῶν καιρῶν.

α) Ἄς ἀρχίσουμε ἀπό τίς ἀκολουθίες τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς. Αὐτές εἶναι ἀτέλειωτες καί ἐξαντλητικές, μαζεμένες ἢ μία ἐπάνω στήν ἄλλη καί μετατοπισμένες παράλογα. Εἶναι πρωῖ καί διαβάζουμε Ἐσπερινό· εἶναι βράδυ καί διαβάζουμε Ὅρθρο.

Εἶναι τόσα πολλά καί τόσο ἀνακατεμένα ὅσα λέμε, πού λίγοι ἀπό τοὺς ἱερεῖς ξέρουν τήν τάξη καί ἀντέχουν νά τά ἐπαναλαμβάνουν σαράντα ἡμέρες πρωῖ καί βράδυ. Ἄς μὴ φοβηθοῦμε ἐδῶ νά ποῦμε τήν ἀλήθεια καί νά τολμήσουμε ὅ,τι πρέπει, γιατί δέν εἶναι πιά προσευχή αὐτό πού γίνεται. Ὅσοι τυχόν ἐπιμένουμε σ' αὐτά τὰ πράγματα, μέ τή γνώμη ὅτι σεβόμαστε τήν τάξη καί τήν παράδοση τῆς Ἐκκλησίας, πρέπει νά σκεφθοῦμε ὅτι οἱ περισσότεροι ἔχουν βαρειά τή συνείδηση, γιατί δέν τά ξέρουν καί δέν τά ἀντέχουν.

Κάποτε καταντοῦν μιά βαρειά ἀγγαρεία, πού πολύ λίγοι μποροῦν νά τήν ἐκτελέσουν ἀγόγγυστα καί ξεκούραστα καί ἄπταιστα, ὅση καλή διάθεση κι ἂν ἔχουν.

Γιά ποιούς γίνονται αὐτές οἱ ἀκολουθίες; Γιά τήν Ἐκκλησία, κληρικούς καί λαϊκούς, ἢ μόνο γιά τοὺς ἱερεῖς; Μά οὔτε καί οἱ ἱερεῖς ἀντέχουν ἢ κερδίζουν τίποτε νά διαβάζουν διαρκῶς καί νά φάλλουν ἀπό τό πρωῖ ὡς τό βράδυ.

β) Ἄς μὴν τρομάξει κανεὶς μέ τή

.....
τά καταπληκτικώτερα ποιήματα τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Εἶναι ἡ ὠδή τῆς, τό «Μεγαλύνει ἡ ψυχὴ μου τόν Κύριον...» (Λουκ. α' 46-55).

• Ἄν εἶναι μυστήριο τό πῶς ὁ Ποιητῆς τοῦ παντός ἐγενε ἄνθρωπος «ἐκ τῶν ἀγνῶν αἱμάτων τῆς ὑπερφυῶς κησάσης Παρθένου Μαρίας», εἶναι θαῦμα τό πῶς μιά ἀγράμματη καί ἀπλή Κόρη, ἡ Παρθένος Μαρία συνέταξε αὐτό τό ποιητικό ἀριστούργημα, τό «Μεγαλύνει ἡ ψυχὴ μου τόν Κύριον...», μέ τίς ἑξι στροφές. Καί μόνο αὐτός ὁ ποιητικός λόγος τῆς Παναγίας ἀξίζει, ὅσο δέν ἀξίζουν ὅλα τὰ περί τῆς Παναγίας λόγια, ὅσα ἐλέχθησαν μέσα στοὺς αἰῶνες.

• Ἡ Παναγία, προτοῦ νά γεννήσῃ τόν Υἱό τῆς, τραγούδησε τό κάλεσμά της νά διακονήσῃ τό μυστήριο.

• Μετά τή γέννησι τοῦ Υἱοῦ τῆς ἐκπληρώνεται ἡ δική της προφητεία γιά τή διαχρονική ἀνύμνησί της: «Ἀπό τοῦ νῦν μακαριοῦσί με πᾶσαι αἰ γενεαί» (Λουκ. α' 48).

Ἄρχιμ. Δανιήλ Γ. Ἀεράκης

γνώμη μας και μέ τον τρόπο πού τήν διατυπώνουμε. Περισσότερο από πολλούς άλλους αγαπάμε τή θεία λατρεία τής Ἐκκλησίας. Ζήσαμε και μεγαλώσαμε και γεράσαμε στό ἀναλόγιο και ὅ,τι καλύτερο μπορούμε νά ξέρουμε, τό μάθαμε ἀπό τά λειτουργικά βιβλία τής Ἐκκλησίας. Ἀλλά εἶναι ἀνάγκη νά σκεφθοῦμε και νά ἀποφασίσουμε κάτι γενναιότερο. Μᾶς ἀναγκάζουν τά πράγματα και δέν μπορούμε νά κάνουμε ἀλλιῶς, ἂν δέν θέλουμε νά μείνουμε μόνοι μας μέσα στό ναό και νά περνᾶνε οἱ ἄνθρωποι ἀπ' ἔξω και νά διερωτῶνται τί τάχα γίνεται μέσα. Ἐκεῖ πηγαινούν και κοντεύουν νά φθάσουν τά πράγματα...

3. Ἡ θεία Λειτουργία

Στίς λειτουργικές φυλλάδες και τά ἱερατικά τυπικά πρέπει νά ἀποκατασταθοῦν τά κείμενα. Ὅταν λέμε ἀποκατάσταση τῶν κειμένων, δέν ἐννοοῦμε τή φιλολογική και κριτική τυχόν διόρθωση. Αὐτή εἶναι μιᾶ ἐργασία, πού ἀφορᾶ στούς εἰδικούς ἐπιστήμονες.

Ἐννοοῦμε κάτι ἄλλο, πιό πρακτικό: **Νά τοποθετηθοῦν στή φυσική τους θέση οἱ εὐχές και οἱ ἐκφωνήσεις.** Ἐδῶ γιά πολλούς λόγους ἔχει γίνει μεγάλη ζημιᾶ, ὥστε ἡ κρατοῦσα ἀκαταστασία νά θεωρεῖται ἀπό πολλούς πῶς εἶναι ἡ φυσική και κανονική τάξη.

Πρὶν ἀπό πολλά χρόνια, μέ ἀνάθεση τής Ἱερᾶς Συνόδου, ἐπιμεληθήκαμε τήν ἔκδοση τοῦ Ἀρχιερατικοῦ. Τώρα δέ κατηγοροῦμαστε, ὅτι τό χαλάσαμε, ἐπειδή μόνο και μόνο ἐβάλαμε τίς εὐχές και τίς ἐκφωνήσεις στή θέση τους. Κι ἀκόμα, ἐπειδή ἀγνοήσαμε τήν τάξη τής χοροστασίας τοῦ ἐπισκόπου στή θεία Λειτουργία. Ἀλλά ἂν εἶναι νοητό νά λειτουργεῖ ἡ Ἐκκλησία και ὁ ἐπίσκοπος νά στέκει στό θρόνο και νά συμμετέχει στή θεία Λειτουργία περιθωριακά. Ἀλλά ὁ ἐπίσκοπος τελεῖ τή θεία Λειτουργία...

Πολλά ἔχουν φύγει ἀπό τή θέση τους. Τό ἴδιο γίνεται μέ τήν Ἐκτενή και τίς

δύο εὐχές τῶν **πιστῶν**, πού διαβάζονται μυστικά, ὅπου ὁ λειτουργός ἱερέας εὔρει καιρό, ἢ και παραλείπονται ὅλως διόλου. Ἀκόμα και στό μητροπολιτικό ναό Ἀθηνῶν, μετά τό «**δόξα σοι, Κύριε, δόξα σοι**», ἀσύδοτα και ξεκόλλητα ὁ ἱερέας (ἢ ὁ ἀρχιερέας) ἐκφωνεῖ: «**Ὅπως ὑπό τοῦ κράτους σου...**».

Αὐτά ὅλα εἶναι ἀδιανόητα και ἀσυγχώρητα, ὅταν μάλιστα ὕστερα στή Μ. Εἴσοδο ἐκφωνοῦνται ἀτέλειωτοι κατάλογοι ζώντων και κεκοιμημένων. Ἀλλ' ἀκριβῶς ὀνόματα ζώντων και κεκοιμημένων ἐκφωνοῦν στήν ἐκτενή, ἡ ὁποία παραλείπεται. Αὐτά τά **ὀνόματα**, πού ἐκφωνοῦνται στή Μ. Εἴσοδο, τῶν πατριαρχῶν, τῶν ἐπισκόπων, τοῦ ἔθνους, τοῦ στρατοῦ, τῶν ἀρχῶν και τῶν ἐξουσιῶν τοῦ κράτους, μέχρι και τῶν γονέων, ἀναδόχων και διδασκάλων, δέν ἔχουν καμμιά θέση, και γίνονται μόνο ἀπό ἔλλειψη γνώσης τῶν πραγμάτων και ἀπό **ἀνθρωπαρέσκεια**. Ὄνόματα στή θεία Λειτουργία, μετρημένα και σεμνά, ἐκφωνοῦνται στήν Ἐκτενή και μνημονεύονται ὕστερα στά Δίπτυχα. Τά ἄλλα εἶναι ἄκαιρα και περιττά.

Θά πρέπει βέβαια νά κάνουμε συγκεκριμένες προτάσεις, τίς ὁποῖες δέν θά παραλείψουμε, ἀλλά θέλουμε πρῶτα νά ἐξαντλήσουμε κάθε λόγο γιά τίς διαπιστώσεις και παρατηρήσεις μας μέσα σέ πενήντα χρόνια ἱερατικῆς ζωῆς και διακονίας. Γιατί ὅσα τολμᾶμε και γράφουμε τώρα, δέν εἶναι θεωρητικές σκέψεις, ἀλλά συμπέρασμα πείρας στή λειτουργική ζωή τής Ἐκκλησίας και, δέν τό ἀποκρύπτουμε, σέ πολλά σημεία τροποποιήσεις πού ἐπιχειροῦμε στήν Ἐπαρχία μας.

Στό σημεῖο αὐτό ξέρουμε πόσο ἐπικίνδυνο εἶναι τό πράγμα γιά τήν ἐνότητα τής Ἐκκλησίας, και ὁμως μπορούμε εὐλικρινά και μέ συνείδηση νά βεβαιώσουμε ὅτι κανένας δέν σκανδαλίσθηκε μέ ὁποῖες ἐπιβαλλόμενες τροποποιήσεις ἐπιχειρήσαμε σιγά-σιγά μέσα σέ τριάντα χρόνια.

Κάποιες τέτοιες απόπειρες άρχισαν από τό μητροπολιτικό ναό τών Άθηνών, τότε πού είχαμε αίχμαλωτίσει τόν έαυτό μας και πιστεύαμε ότι μέ τήν εύκαιρία τής ραδιοφωνικής μετάδοσης τής θείας Λειτουργίας, θά μπορούσαμε νά δημιουργήσουμε λειτουργική παράδοση στόν όρθόδοξο έλλαδικό χώρο. Κανείς δέν διαμαρτυρήθηκε τότε, αλλά δυστυχώς και τίποτε δέν έμεινε από ό,τι προσπαθήσαμε κάτι καλύτερο νά κάνουμε.

Άφοϋ ό λόγος τό έφερε ως έδω, δέν θά πρέπει νά διστάσουμε νά ποϋμε λίγα λόγια για τό μητροπολιτικό ναό τών Άθηνών, πού ή θεία Λειτουργία του άθε Κυριακή άκούεται όχι μόνο σ' όλη τήν Έλλάδα, αλλά ως τήν Τεργέστη και τή Ρώμη και όλη τήν άνατολική Μεσόγειο.

Τό τί προσπαθήσαμε νά κάνουμε από τό 1950 έως τό 1956, ούτε είναι τώρα ό καιρός ούτε θέλουμε νά τό ποϋμε. Είναι πολλοί, πού τό θυμούνται και είναι γεμάτο τό άρχείο μας και στή διάθεση κάθε μελετητή από σχέδια, μελέτες, μουσικά χειρόγραφα και έπιστολές....

4. Η γλώσσα τής θείας λατρείας

Πρόβλημα για τή θεία λατρεία είναι βέβαια ή γλώσσα. Πολλοί κιόλας τό προτείνουν μέ άξίωση, ότι πρέπει νά μεταφραστοϋν και τό Ύμνολόγιο και ή θεία Λειτουργία. Τό πράγμα δέν είναι τόσο άπλό, όσο από τήν πρώτη άποψη φαίνεται, όχι μόνο για λόγους ούσίας, αλλά και για λόγους τεχνικούς.

Η γλώσσα τής θείας λατρείας και τών ύμνων τής Έκκλησίας δέν είναι βέβαια ή κλασσική άρχαία έλληνική γλώσσα· είναι όμως γλώσσα ποιητική, πού παρουσιάζει τίς δυσκολίες όχι κυρίως στίς λέξεις, αλλά στά νοήματα. Είναι γλώσσα καθιερωμένη και καθαγιασμένη ως γλώσσα προσευχής και δέν είναι εύκολο νά αλλάξει.

Και για λόγους τεχνικούς δέν είναι δυνατή ή μετάφραση τών ύμνων· οι ύμνοι δέν είναι ποιήματα, στά όποια

ύστερα προστέθηκε μουσική, αλλά είναι μέλη, ποίηση δηλαδή και μουσική μαζί, όπου κάθε στίχος είναι και μία μουσική φράση.

Έδω χρειάζεται πολλή έργασία, όχι νά μεταφράσουμε τό Ύμνολόγιο τής Έκκλησίας, αλλά νά τό έρμηνεύσουμε σε πολλές και συνεχείς όμιλίες. Τό θέμα τώρα μάς πηγαίνει άλλοϋ, αλλά δέν θά πρέπει νά διστάσουμε νά όμιλήσουμε και γι' αυτό. Οι άνθρωποι στόν καιρό μας έγιναν όκηροί, για νά μήν ποϋμε, και άφιλότιμοι. Δέν θέλουν νά μάθουν γράμματα και βάλθηκαν μ' όλες τους τίς δυνάμεις νά καταστρέψουν τά κείμενα. Όχι μόνο τά έξω, αλλά και τά έκκλησιαστικά. «Δέν καταλαβαίνουμε», φωνάζουν όλοι, «δέν καταλαβαίνουμε τίποτε από ό,τι λέγεται στήν Έκκλησία. Πρέπει νά μεταφραστοϋν και ή Άγία Γραφή και τό Ύμνολόγιο και ή θεία Λειτουργία»!

Ένας λόγος είναι αυτός, πού όσο εύκολα λέγεται, τόσο δύσκολα μπορεί νά πραγματοποιηθεί. Όλα μπορούν νά μεταφραστοϋν, φτάνει νά βρεθοϋν οι κατάλληλοι άνθρωποι....

5. Τό θεϊον κήρυγμα

Μας ενδιαφέρει, στή σημερινή μάλιστα έποχή, πού τόσο αϋστηρά μάς κρίνουν οι άνθρωποι, νά ξέρουμε τί λέμε και τί κηρύττουμε στό λαό. Και δέν ξέρει κανείς τί κηρύττει, όταν δέν γράφει εκείνα πού έχει νά πει.

Τό **γραπτό** είναι ό καθρέπτης τής σκέψης, αλλά και τής συνείδησης, όταν βέβαια δέν γράφει κανείς ό,τι φτάσει, αλλά μελετά πολύ και σκέφτεται σοβαρά τί θά γράφει, για νά τό πει στους χριστιανούς.

Όμιλοϋν οι κήρυκες «άπό διφθέρας», κάνοντας έλεύθερη χρήση και έξοικειωμένοι μέ τά καθαρογραμμένα ένώπιόν τους κείμενά τους.

(συνέχεια στό έπόμεινο)

ΠΡΟΣΧΩΜΕΝ

Ξεκάρφωτα ή κρυμμένα!

Όλες οι **ἐκφωνήσεις** στή θεία Λειτουργία, ὅταν λέγονται χωρίς νά ἀκοῦνε προηγουμένως οἱ πιστοί τίς **εὐχές**, εἶναι «**ξεκάρφωτες**» προτάσεις. Στήν ἑλληνική γλῶσσα ποτέ δέν λέμε δευτερεύουσα πρότασι, ἄν δέν λεχθῆ ἡ κυρία ἢ πρότασι. Ὅλες οἱ ἐκφωνήσεις εἶναι **δευτερεύουσες** προτάσεις. Ὅλες ἀρχίζουν συνήθως μέ αἰτιολογικό σύνδεσμο. Ἐκφωνεῖ π.χ. ὁ λειτουργός: «**Ὅτι ἀγαθός καί φιλόανθρωπος Θεός ὑπάρχεις καί σοί τήν δόξαν ἀναπέμπομεν τῷ Πατρὶ καί τῷ Υἱῷ καί τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καί ἀεὶ καί εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων**». Τό **ὄτι** αἰτιολογεῖ μία ἀλήθεια θεολογική καί λειτουργική. Καί ἡ ἀλήθεια αὐτή ἐκφαίνεται μέ τήν εὐχή τοῦ τρίτου ἀντιφώνου: «**Ὁ τὰς κοινὰς ταῦτα καί συμφώνους ἡμῖν χαρισάμενος προσευχάς... Αὐτός καί νῦν τῶν δούλων σου τὰ αἰτήματα πρὸς τό συμφέρον πλήρωσον, χορηγῶν ἡμῖν ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι τήν ἐπίγνωσιν τῆς σῆς ἀληθείας καί ἐν τῷ μέλλοντι ζωὴν αἰώνιον χαριζόμενος...**». Ὅλα αὐτά γιατί στά ζητᾶμε, Κύριε; «**Ὅτι**», **διότι** εἶσαι ἀγαθός...

● Δέν εἶναι, λοιπόν, ξεκάρφωτη ἡ ἐκφωνήσις, ἄν δέν ἀκουσθῆ ἡ εὐχή, ὡς «**κυρία πρότασις**»; Καί γιατί νά μήν ἀκουσθῆ, ἀφοῦ ὅλες οἱ εὐχές (πλὴν μιᾶς, ἐκείνης τοῦ Χερουβικοῦ) εἶναι σέ **πληθυντικό** ἀριθμό, πού σημαίνει, ὅτι ἀνήκουν σέ ὅλους, κληροκαί λαό, καί οἱ ὑπέροχες δεήσεις τους εἶναι προσευχές συμπάσης τῆς ἐκκλησίας;

* * *

«Ξεκάρφωτος» εἶναι καί ὁ τρόπος, πού σέ πολλούς ναούς, «πηδοῦν» ἀπό τό «δόξα σοι, Κύριε, δόξα σοι» μετά τήν ἀνάγνωσι τοῦ **Εὐαγγελίου**, στό «...ὅπως ὑπό τοῦ κράτους σου πάντοτε φυλαττόμενοι...». Εἶναι διπλά ξεκάρφωτο αὐτό τό λειτουργικό ἄλμα! Πρῶτον, διότι λέγεται μιᾶ ἐκφωνήσις (δευτερεύουσα πρότασις) χωρίς νά ἀκουσθῆ ἡ κυρία πρότασις, δηλαδή ἡ εὐχή. Καί δεύτερον, διότι «πετάχτηκαν» ἔξω ἀπό τή λειτουργική παρουσία ὅλα ἐκεῖνα, πού συνδέουν τή λειτουργία τῶν **Κατηχομένων** μέ τή λειτουργία τῶν **Πιστῶν**. Δηλαδή, δέν λέχθησαν ἡ Ἐκτενής, τά Κατηχούμενα, καί κυρίως οἱ δύο εὐχές τῶν Πιστῶν.

● Μέ τό «**Ὅσοι πιστοί...**» οὐσιαστικά μπαίνουμε στή λειτουργία τῶν πιστῶν. Φαντασθῆτε νά ἀρχίσῃ ἡ λειτουργία τῶν κατηχομένων ὄχι μέ τό «Εὐλογημένη ἡ βασιλεία...», ἀλλά μέ τό... «Σοφία ὀρθοί»!

● Δυστυχῶς καί σέ ἀρχιερατικές καί πολυαρχιερατικές λειτουργίες ἀκοῦμε εὐθύς μετά τό Εὐαγγέλιο τό ξεκάρφωτο «**Ὅπως ὑπό τοῦ κράτους Σου...**».

* * *

«Ξεκάρφωτο» εἶναι καί τό... «**Πάντοτε νῦν καί ἀεὶ...**»! Μετά τή θεία Κοινωνία καί ἀφοῦ θυμιάσῃ ὁ λειτουργός τό Ἅγιο Ποτήριο, πού βρῖσκεται στήν ἁγία Τράπεζα, τό ὑψώνει καί βγαίνει στήν ώραία πύλη λέγοντας: «**Πάντοτε...**». Τί σημαίνει μόνο του αὐτό τό «Πάντοτε»; Ξεκάρφωτο τίποτε. Ἄν ὅμως τό ξανασυνδέσουμε μέ τή δοξολογία πού προηγεῖται, τότε κατανοεῖται ἡ ἐκφωνήσις. Ὁλόκληρη ἡ φράσις ἔχει ὡς ἑξῆς: «**Εὐλογητός ὁ Θεός ἡμῶν πάντοτε νῦν καί ἀεὶ καί εἰς**

τούς αἰῶνας τῶν αἰώνων». Γιατί παραλείπεται τό «Εὐλογητός ὁ Θεός ἡμῶν» ἢ γιατί νά λέγεται μυστικά αὐτό μόνο, καί δυνατά τό «Πάντοτε...»;

- Διασπᾶται μιά καταπληκτική μικρὴ δοξολογία, πού ἀποτελεῖ τό τέρμα τοῦ μυστηρίου τῆς ἀγίας ἀναφορᾶς καί τὴν ἀφετηρία τῆς **εὐχαριστηρίου** ὑμνολογίας.

* * *

Στό «Πρόσχωμεν» ἐπομένου τεύχους θά παρουσιάσουμε καί ἄλλα «ξεκάρφωτα», πού πρέπει νά «καρφωθοῦν», νά ἐνωθοῦν, νά συναρμολογηθοῦν, γιὰ νά ἔχουμε λογικὴ λατρεία. Στό «Πρόσχωμεν» αὐτό θά μιλήσουμε καί γιὰ μιά ὑπέροχη εὐχή, πού **κρύβεται** παντελῶς ἀπὸ τοὺς πιστοὺς.

- Ἡ **στερνὴ εὐχή** πρὶν ἀπὸ τὴν ἀπόλυσι μιλάει γιὰ **πλήρωμα**, γιὰ χαρὰ καί εὐφροσύνη. Δυστυχῶς τὴν εὐχή αὐτὴ σχεδὸν ποτὲ δὲν τὴν ἀκούνε οἱ πιστοί. Καί ἄς μιλήθῃ γι' αὐτοὺς. Καί ἄς εὐχεται νά εἶναι γεμάτη ἀπὸ χαρὰ καί εὐφροσύνη ἡ καρδιά τους ἀπὸ Ἐκεῖνον, πού εἶναι τό Πλήρωμα.

Γιατί ἄραγε σιγά-σιγά αὐτὴ ἡ ὑπέροχη ἀκροτελεύτια εὐχή τῆς θ. Λειτουργίας ξεκαρφώθηκε ἀπὸ τὴ θέσι της καί ἀπὸ τὸν τρόπο πού πρέπει νά λέγεται καί ἀπὸ τοὺς πιστοὺς πρὸς τοὺς ὁποίους ἀπευθύνεται; Γιατί ἄραγε ὁ ἱερέας πρὶν ἀπὸ τὴν ἀπόλυσι, πλησιάζει τὴν πρόθεσι ὅπου τό ἅγιο Ποτήριο καί λέει τὴν ὑπέροχη εὐχή μυστικά ἢ τόσο χαμηλόφωνα, πού κανένας δὲν τὴν ἀκούει; Εἶναι δική του ἡ εὐχή, προσωπική; Μόνο αὐτὸς πρέπει νά εἶναι χαρούμενος ἀπὸ τὴν ἀπόλαυσι τῆς θ. Λειτουργίας; Οἱ πιστοὶ δὲν πρέπει νά ζοῦν τὴν χαρὰ, ὡς καρπὸ τῆς θείας Λειτουργίας;

Ἄλλ' ἄς παραθέσουμε τὴν εὐχή: «**Τὸ πλήρωμα τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν αὐτὸς ὑπάρχων, Χριστέ ὁ Θεός ἡμῶν, ὁ πληρώσας πᾶσαν τὴν πατρικὴν οἰκονομίαν, πληρώσον χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης τὰς καρδίας ἡμῶν, πάντοτε νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν**».

- Ἦρθε ὁ Κύριος, πού εἶναι τό **πλήρωμα** τοῦ Νόμου, ἐφάρμοσε τό Νόμο καί τὸν συμπλήρωσε καί τὸν τελειοποίησε. Ἦρθε ὁ Κύριος, πού **ἐκπλήρωσε** ὅσα οἱ προφῆτες εἶχαν γράψει γιὰ τὴν παρουσία Του. Ἦρθε ὁ Κύριος, καί ἐξέτελεσε ὅσα ἡ **οἰκονομία** τοῦ Πατρὸς πρὸ καταβολῆς κόσμου εἶχε ὀρίσει. Ἦρθε ὁ Κύριος καί μᾶς ἔδωσε μέ τὴν θεία Εὐχαριστία τό πλήρωμα τοῦ θεανθρωπίνου **Σώματος** καί τοῦ Θεανθρωπίνου **Αἵματός** Του.

- Εἶναι τό πλήρωμα ἀπὸ κάθε ἄποψι ὁ Χριστός. Καί τί Τοῦ ζητᾶμε τώρα πού τελειώνουμε τὴ θ. Λειτουργία; Νά πληρώση, νά γεμίση τίς καρδιές μας μέ τὴν δική Του χαρὰ καί τὴν δική Του εὐφροσύνη. Νά βγοῦμε ἀπὸ τό Ναὸ γεμάτοι χαρὰ καί ἀγαλλίασι. Ἡ ζωὴ μας εἶναι ἀτελής χωρὶς τὸν Χριστό. Ἡ **καρδιά** μας γεμάτη κενά, γεμάτη πίκρες, ἀνικανοποίητη· καρδιά πνιγμένη ἀπὸ τὴν ἀσφυξία τῆς μοναξιάς, τλαιπωρημένη ἀπὸ τὴν ἁμαρτία καί ἀπὸ τὴν κακία τοῦ κόσμου· καρδιά ὁμως πλασμένη γιὰ τὸν θεῖο ἔρωτα, γιὰ τὴν **αἰώνια χαρὰ**.

Γιὰ πρώτη φορὰ, στό τέλος τῆς θείας Λειτουργίας ἐμφανίζεται τό **αἶτημα τῆς χαρᾶς**. Ὁ χριστιανὸς ζῆ τὴν ἐξελυτὴν πληρότητα τῆς χαρᾶς, λουσιμένος στό φῶς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

- Περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ, σήμερα, σέ ἐποχὴ πού στήν καρδιά ὑπάρχει λύπη γιατί λείπει οὐσιαστικά ὁ Χριστός, εἶναι ἀνάγκη ὁ λειτουργὸς νά μὴν ἀποκρύπτῃ ἀπὸ τοὺς πιστοὺς τὴν ὑπέροχη εὐχή, μέ τὴν ὁποία καί τελειώνει ἡ θεία Λειτουργία: «**Πληρώσον χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης τὰς καρδίας ἡμῶν**».

Γνωριμία μέ τόν ΠΑΥΛΟ

ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

Όχι πρὸς τὸ θεαθῆναι

Ρωμ. β' 27-29

Θά μᾶς κρίνουν οἱ «ξένοι» (στ. 27)

Ὁ θεοσεβής ἐθνικός ὄχι ἀπλῶς εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ ἓνα τυπολάτρη καὶ ἐγωιστὴ Ἰουδαῖο, ἀλλὰ καὶ κάτι παρά πάνω. Ὁ θεοσεβής ἐθνικός θά κρίνῃ τὸν τυπολάτρη θρησκευόμενο ἄνθρωπο. Ἔτσι τονίζει στή συνέχεια τῆς πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολῆς ὁ ἀπόστολος Παῦλος: «Καὶ κρίνει ἡ ἐκ φύσεως ἀκροβυστία, τὸν νόμον τελοῦσα, σέ τὸν διὰ γράμματος καὶ περιτομῆς παραβάτην νόμου» (στ. 27). Ἀπόδοσις στὴν ἀπλοελληνική: «Καὶ ὁ ἐκ φύσεως ἀπερίτμητος (πρῶν ἐιδωολάτρης), πού ἐκτελεῖ τὸ νόμο, θά καταδικάσῃ ἐσένα, πού ἔχεις τὸ γραπτὸ νόμο καὶ τὴν περιτομή, ἀλλ' εἶσαι παραβάτης τοῦ νόμου».

«Ἐκ φύσεως ἀκροβυστία» εἶναι ὁ ἐθνικός, ὁ ἐιδωολάτρης, ὁ ὁποῖος ἔτσι γεννήθηκε. Ἡ φύσις του εἶναι αὐτή, ἀλλ' ἡ καρδιά του εἶναι θεοσεβής. Μπορεῖ κάποιος νά γεννήθηκε μαῦρος, μά ἡ καρδιά του νά εἶναι ἄσπρη. Καὶ ἄλλος νά γεννήθηκε λευκός, μά ἡ καρδιά του νά εἶναι κατάμαυρη. Μπορεῖ νά γεννήθηκε κάποιος σέ μία ξένη θρησκεία, ἀλλ' ἡ διάθεσίς του νά εἶναι καλή καὶ ἁγία. Καὶ νά τηρῇ τὰ τοῦ φυσικοῦ νόμου. «Τὸν νόμον τελοῦσα ἡ ἀκροβυστία», δηλαδή ἄνθρωπος, μὴ ὢν Ἰουδαῖος, πού ὅμως τηρεῖ τὸ νόμο τοῦ Μωϋσέως.

● Αὐτός θά κρίνῃ τὸν Ἰουδαῖο. Ἄνθρωποι τῶν ἐθνῶν καὶ τῶν ἄλλων θρησκειῶν, πού ὅμως τηροῦν τὴ φυσικὴ ἀρετὴ καὶ ἡ ψυχὴ τους εἶναι ἀνοικτὴ στό Θεό, ἀνοικτὴ στό Εὐαγγέλιο, ἔστω καὶ ἂν δέν τὸ γνώρισαν, αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι θά κρίνουν Ἰουδαίους καὶ Χριστιανούς, πού θυσιάσαν τὴν οὐσία γιὰ

τούς τύπους. Οἱ τύποι τούς ἐξυπηρετοῦσαν. Ἐξυπηρετοῦσαν τὴ φιλαυτία τους, τὴν κοσμικότητά τους καὶ τὸ θρησκευτικὸ ἐγωισμὸ τους. Ὅσο κι ἂν προβάλλωνται μέ ἐξωτερικὲς «φανφάρες», ὅσο κι ἂν λογίζωνται ἄνθρωποι τοῦ θρησκευτικοῦ καὶ ἐκκλησιαστικοῦ κατεστημένου, θά κριθοῦν ἀπὸ ἀσήμους ἀνθρώπους, κρυμμένους στὰ ἄκρα τῆς γῆς, πού φοβοῦνται τὸ Θεό καὶ περιμένουν μέ λατῆρα τὸ φῶς Του.

● «Σέ τὸν διὰ γράμματος παραβάτην τοῦ νόμου κρίνει». Πῆρε τὸ γράμμα τοῦ νόμου ὁ Ἰουδαῖος, ἀλλὰ δέν τὸ σεβάστηκε. Πῆρε τὴν περιτομή, ἀλλὰ δέν κατάλαβε τὸ βαθύτερο νόημα τῆς. Δέν τὸν ἄγγιξαν τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὄχι μόνο, ἀλλὰ κατέστη περισσότερο παραβάτης. Τὸ γράμμα τοῦ νόμου καὶ τὸ κάμψανό τῆς περιτομῆς σέ καθιστᾶ περισσότερο ὑπεύθυνο. Ἥξερες τί πρέπει νά κάνῃς καὶ σέ εἰδοποιῶσε ἡ περιτομή τὸ πού ἀνήκεις. Καὶ ὅμως ἐσύ συμπεριφέρθηκες σάν ἄθεος, σάν ἐιδωολάτρης. Θά σέ κρίνῃ, λοιπόν, ὁ ἄλλος.

Ρωτᾶνε μερικοὶ:

—Μά, ἀφοῦ ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ μόνος κριτής, πῶς θά μᾶς κρίνουν ἄνθρωποι;

Ἔτσι λέει καὶ σ' ἄλλο σημεῖο ὁ Παῦλος (Α' Κορ. στ' 2), ἔτσι λέει καὶ ὁ ἴδιος ὁ Κύριος (Μαθ. ιβ' 41).

● Πῶς ἐξηγεῖται; Γιά νά γίνῃ κρίσις, πρέπει νά ὑπάρχῃ σύγκρισις. Ὁ ἅγιος, ὁ θεοσεβής, εἶναι μέτρο συγκρίσεως. Ἄλλωστε αὐτὸ βλέπουμε ἐμμέσως καὶ στὴν περικοπὴ τῆς μελλούσης κρίσεως. Δέν μποροῦν οἱ ἄσπλαχνοι καὶ ἄδικοι νά ποῦν στό Θεό:

—Ἐμᾶς καταδικάζεις; Μά μήπως ὑπάρχει καὶ κανεὶς, πού ἐφάρμοσε τὸ νόμο σου;

Ἄμεσως ὁ Κύριος δείχνει τούς δικαίους, πού πρὶν ἀπὸ λίγο τούς εἶχε καλέσει στή βασιλεία Του. Αὐτοί, πῶς τήρησαν τὸ δύσκολο νόμο τῆς ἀγάπης;

● Μ᾽ αὐτή, λοιπόν, τὴν ἔννοια τῆς συγκρίσεως, γίνονται ἀκούσια κριτές στὴν ἄλλη ζωὴ οἱ ἄγιοι, πού στὴ ζωὴ αὐτὴ ποτὲ τούς δὲν ἔκριναν καὶ δὲν κατέκριναν καὶ δὲν διαπόμπευσαν. Οἱ Νινευῖτες, ὅπως βλέπουμε στὸ βιβλίον τοῦ Ἰωνᾶ, δὲν ἦσαν Ἰουδαῖοι. Καὶ ὅμως ἡ μετάνοιά τους παρέμεινε ὑποδειγματική. Μᾶς τούς παρουσιάζει ὁ Κύριος, ὁ Κριτὴς Ἰησοῦς, σάν κριτές μας τὴν ἡμέρα ἐκείνη: «Ἄνδρες Νινευῖται ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης καὶ κατακρινοῦσιν αὐτήν, ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα Ἰωνᾶ, καὶ ἰδοὺ πλεῖον Ἰωνᾶ ὤδε» (Ματθ. ιβ' 41).

Πρὸς τὸ θεαθῆναι (στ. 28)

Ὅλη ἡ θρησκευτικότητα τῶν Ἰουδαίων θὰ πᾶν χαμένη; Τόσοι τύποι; Τόσα τελετουργικά; Τόσες μεγαλοπρεπεῖς τελετές;

Ναί, χαμένα. Καὶ μόνο τῶν Ἰουδαίων; Ἄς προσέξουμε καὶ ἄς φοβηθοῦμε. Καὶ ἡ θρησκευτικότητα πολλῶν Χριστιανῶν θὰ πᾶν χαμένη, ἂν δὲν ἀλλάξῃ προσανατολισμό. Πρόκειται γιὰ θρησκευτικότητα ἐπιδεικτική, πού θυμίζουν θρησκευτικὰ «ἐφέ» καὶ θρησκευτικό τουρισμό.

● Μέσα ἀπὸ ὅλα αὐτὰ λείπει τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιο. Τελεῖ βεβαίως τὰ μυστήρια, ἀλλὰ δὲν ἀγγίζει τίς καρδιές τῶν τυπολατρῶν. Μέσα ἀπ' ὅλα αὐτὰ λείπουν ἡ ταπεινότης, τὸ δέος, ἡ κατάνυξις, ἡ μυστικὴ προσευχή, ἡ λατρεία τοῦ Χριστοῦ, τὸ πνεῦμα τοῦ Εὐαγγελίου.

● Δέν εἶναι Χριστιανός ὁ ἐπιδειξίας θρησκευτικῶν τύπων. Δέν εἶναι ἄνθρωπος τοῦ νόμου ὁ «φανερὸς». Τὸ τονίζει πολὺ ὁ ἀπόστολος Παῦλος: «Οὐ γὰρ ὁ ἐν τῷ φανερῷ Ἰουδαῖός ἐστιν, οὐδέ ἡ ἐν τῷ φανερῷ ἐν σαρκὶ περιτομή» (στ. 28). Ἐπίδοσις στὴν ἀπλοελληνική: «Ἄλλωστε ἀληθινός Ἰουδαῖος δὲν εἶναι αὐτός, πού θέλει νὰ φαντάζῃ ὡς θρησκευτικός ἄνθρωπος. Οὔτε ἀληθινὴ περιτομή εἶναι αὐτή, πού ἐξωτερικὰ γίνεται στὴ σάρκα καὶ «φαίνεται»».

● Γιὰ τὰ μάτια τοῦ κόσμου κάνει ὅ,τι κάνει ὁ ἐπιδεικτικὸς θρησκευόμενος. Κι ἐπειδὴ ὁ κόσμος βλέπει καὶ θαυμάζει ἐξωτερικὰ μόνο

πράγματα, γι' αὐτὸ ὁ ἐπιφανειακὸς Χριστιανὸς δίνει σημασίαν ἐξωτερικά, ὅπως ὁ Ἰουδαῖος στὴν περιτομή. Καὶ οἱ λοιπὲς θρησκευτικὲς του πράξεις, ὅπως ἡ νηστεία, ἡ προσευχή, ἡ ἐλεημοσύνη, χάνουν τὴν ἀξία τους, διότι γίνονται «πρὸς τὸ θεαθῆναι» (Ματθ. στ' 1).

Καὶ ἅγιες ἀκόμη πράξεις εἶναι δυνατόν ὄχι μόνο νὰ μὴ μᾶς ὠφελήσουν, ἀλλὰ νὰ μᾶς ὀδηγήσουν στὴν ἀπώλεια, ἂν δηλητηριασθοῦν ἀπὸ τὸ μικρόβιον τῆς ὑπερφανείας καὶ τῆς ἐπιδειξιομανίας, ὅπως ὁ ὠραιότερος καὶ γλυκύτερος καρπὸς σαπίζει καὶ δηλητηριάζεται, ἂν κρυφὸ σκουλήκι τὸν κατατρώγῃ. Σκουλήκι, πού κατατρώγει καὶ τίς γλυκύτερες ἠθικὲς πράξεις εἶναι ἡ ὑπερφάνεια. Ἄρετοκτόνο τὴν ἀποκαλεῖ ὁ ἱερός Χρυσόστομος.

Τὸ ὅλο πνεῦμα τῆς περιτομῆς ἔχει σχέσιν μετὰ τὴν φανέρωσιν τῆς Ἰουδαϊκῆς ιδιότητος.

«*Ὁ ἐν τῷ φανερῷ Ἰουδαῖος*». Δέν πρόκειται βέβαια γιὰ ὁμολογιακὴ φανέρωσιν, ἀλλὰ γιὰ ἐγωιστικὴ φανέρωσιν. Ὁ Χριστιανὸς ζῆ μυστικὰ καὶ ταπεινά, ἀλλ' ὁμολογεῖ φανερά τὴν πίστιν του, ἰδίως ὅταν προκληθῇ. **Ἡ ὁμολογία δὲν γίνεται κρυφά. Οἱ καλὲς πράξεις γίνονται κρυφά.** Ὅταν ἡ ἀρετὴ γίνεται φανερά, εἶναι κενοδοξία. Ὅταν ἡ ὁμολογία γίνεται κρυφά, εἶναι προδοσία! Ὁ Χριστὸς βραβεύει τὴν κρυφὴν ἀρετὴν καὶ τὴν φανερὴν ὁμολογίαν. Καὶ τὰ δύο ἰσχύουν.

● Καὶ τὸ «Ὅς ἂν ὁμολογήσῃ ἐν ἐμοί ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω καὶ ἐγὼ ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς» (Ματθ. ι' 32). Ἐξωτερικὰ στοιχεῖα, τὰ ὅποια ὅμως ἔχουν ὁμολογιακὸ χαρακτῆρα, καὶ μάλιστα στοικίζον τὸν ὄνειδισμό καὶ τὴν χλεύην τοῦ κόσμου, αὐτὰ δὲν εἶναι ἐπιδεικτικά. Εἶναι ἐκφράσεις ἐσωτερικῆς ζωῆς καὶ πίστεως. Εἶναι μαρτυρία καὶ μαρτύριο.

● Καὶ τὸ «Προσέχετε τὴν ἐλεημοσύνην ὑμῶν μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὸ θεαθῆναι αὐτοῖς... Ἡ ἐλεημοσύνη σου ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ ἀποδώσει σοὶ ἐν τῷ φανερῷ» (Ματθ. στ' 1-4). Ἡ ἴδια φράσις καὶ στίς δύο περιπτώσεις, τὸ «**ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων**». Στὴ μία περίπτωσιν, στὴν θαρραλέαν ὁμολογίαν, δείχνει ἐσωτερικὸ μεγαλεῖο. Στὴν ἄλλη περίπτωσιν, στὴν ἐπιδεικτικὴν ἐλεημοσύνην, δεί-

χνει έξωστρέφεια φαρισαϊκή και επιδεικτική. Ἔρα σημασία ἔχει ἡ διάθεσις, μέ τήν ὁποία ἐνεργεῖ κανεῖς.

Ἐπίστολος Παῦλος μέ τά ὅσα λέει περί «φανερῶ» καί «μή φανερωῦ» Ἰουδαίου δύο πράγματα θέλει νά καυτηριάσῃ: Τήν ἐπιδεικτικότητα. Καί τήν ἀνύψωσι τῶν τύπων σέ θέσι οὐσίας.

Κρυμμένη ἀγιότητα (στ. 29)

Πραγματικά ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ εἶναι ἐκεῖνος, πού ἀντέχει στά μάτια τοῦ Θεοῦ, στό καρδιογράφημα καί στό ἐγκεφαλογράφημα τοῦ Θεοῦ. Ὁ Θεός βλέπει τά κρυφά ἔργα.

● Καί αὐτά εἶναι, πού κάποιον τόν ἀναδεικνύουν ἀληθινῶς Ἰουδαῖο (τότε), ἀληθινῶς Χριστιανῶς, ἀληθινῶς ἄνθρωπο τοῦ Θεοῦ (σήμερα). Ἡ οὐσία τῆς πίστεως φανερώνει ἄν οὐσιαστικά εἶναι παιδί τοῦ Θεοῦ· μία οὐσία, πού δέν καταργεῖ τοὺς ἐξωτερικούς τύπους, ἀλλ' ἐκφράζεται καί μέ εὐσεβεῖς ἐξωτερικούς τύπους καί τρόπους. Ἡ οὐσία εἶναι βαθειά, μυστική ὑπόθεσις, ἀναγέννησις καρδιάς. Γι' αὐτό ὁ Παῦλος, παρουσιάζοντας τό ἀντίθετο τοῦ ἐπιφανειακοῦ καί ἐπιδεικτικοῦ Ἰουδαίου, λέει: *«Ἄλλ' ὁ ἐν τῷ κρυπτῷ Ἰουδαῖος, καί περιτομή καρδιάς ἐν πνεύματι, οὐ γράμματι, οὐδ' ἔπαινος οὐκ ἐξ ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐκ τοῦ Θεοῦ»* (στ. 29). Ἀπόδοσις στήν ἀπλοελληνική: «Ἀληθινῶς ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ (Ἰουδαῖος τότε) εἶναι ὅποιος δέν ἐπιδεικνύεται (ὁ ἐσωτερικός, δηλαδή, ἄνθρωπος, ὁ ἀφωσιμένος στόν Θεό). Καί πραγματική περιτομή εἶναι ἡ περιτομή τῆς καρδιάς, πού γίνεται ἀπό τό Πνεῦμα, ὄχι ἀπό τό γράμμα τοῦ νόμου. Τοῦ ἀληθινοῦ αὐτοῦ Ἰουδαίου ὁ ἔπαινος δέν προέρχεται ἀπό ἀνθρώπους, ἀλλά ἀπό τόν Θεό».

● Πνεῦμα καί γράμμα: Οὐσία καί τύπος.

Δέν καταργεῖται ὁ τύπος, ἀλλά δέν ὑπάρχει αὐτόνομος, ἀνεξάρτητος ἀπό τήν οὐσία. Χρειάζεται καί ἡ κατά γράμμα ἐφαρμογή μερικῶν ἐξωτερικῶν τυπικῶν.

● Ἀκούγοντας τόν Παῦλο, ἄς μή τόν παρερμηνεύσουμε. Κάτι, πού συνήθως κάνουν οἱ αἱρετικοί.

Ὅπως οἱ τυπολάτρες ἀπολυτοποιοῦν τοὺς τύπους καί τοὺς ἀνυψώνουν σέ οὐσία,

ἔτσι καί μερικοί αἱρετικοί ἀπομονώνουν μερικές φράσεις τοῦ ἀποστόλου Παύλου καί καταργοῦν κάθε τυπική διάταξι τῆς Ἐκκλησίας. Χρειάζεται ἡ τυπική διάταξις γιά δύο λόγους:

● Γιά λόγους ὑπακοῆς.

● Γιά λόγους τάξεως. Δέν εἶναι ὁ Θεός, «Θεός ἀκαταστασίας» (Α' Κορ. ιδ' 33).

Ἡ ὑπακοή στήν Ἐκκλησία, πού ὀρίζει κανόνες λατρείας καί ζωῆς, δέν εἶναι ἐξωτερικός τύπος, «περιτομή». Εἶναι *«ἐν τῷ κρυπτῷ»* οὐσία. Φανερώνει ταπεινώσι καί πνευματικό ἀγῶνα. Στήν Ἐκκλησία ὁ χριστιανός ἐνεργεῖ μέ τή χάρι τοῦ Θεοῦ τήν *«ἐν πνεύματι περιτομήν»* (στ. 29), τήν ἀχειροποίητο περιτομή, γιά τήν ὁποία ἀλλοῦ μιλάει ὁ ἀπ. Παῦλος (Κολοσ. β' 11), τήν περιτομή τῶν παθῶν.

● Τά μεγάλα ἔργα γίνονται μυστικά. Δέν λιτανεύονται. Δέν φωτογραφίζονται. Τά βλέπει ὁ Θεός. Εἶναι ἔργα, *«ὧν ὁ ἔπαινος οὐκ ἐξ ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐκ τοῦ Θεοῦ»* (στ. 29). Καί ὁ ἔπαινος τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁ μόνος, πού μετράει στά βιβλία τῆς αἰωνιότητος. Θά χαίρεσαι, ὄχι ἄν σέ γράψουν οἱ ἐφημερίδες ἢ σέ παρουσιάσῃ μία ἰστοσελία ὡς σπουδαῖο, ἢ ἄν τό ὄνομά σου φηγουράρῃ ὡς μεγάλου δωρητοῦ σέ κάποια τιμητική πλάκα. Θά χαίρεσαι, ὅταν τό ὄνομά σου σημειωθῇ ἀπό χέρι ἀγγελικοῦ στό βιβλίον τῶν οὐρανῶν (Λουκ. ι' 20).

Δ.Γ.Α.

ἸΩΑΝΝΗΣ ὁ ΒΑΠΤΙΣΤΗΣ

Κωδικός
01-1323

ΜΗΝΙΑΙΟ ΟΡΘΟΔΟΞΟ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Ἰδιοκτήτης: Σύλλογος «Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής»

Ἐπεύθυνος ἐκδόσεως: Ἄγγελ. Μπότζιου
Χριστοκοπίδου 12 - 105 54 - Ἀθήνα

www.ioannisvaptistis.gr

Τηλέφωνα: 2103212713 & 2109765440

e-mail: info@ioannisvaptistis.gr

Ἐπεύθυνος Τυπογραφείου:

Β. Μπουζάλας, 25 Μαρτίου 124, Περιστέρι

Ἐτησία συνδρομή:

Ἐσωτερικοῦ 10 €. Κύπρου 20 €.

Ἐξωτερ.: Εὐρώπης 20 €. Ἀμερικῆς: δολ. 25.

Καναδά καί Αὐστραλίας: δολλάρια 30.

Ἐπιταγές καί ἐπιστολές:

Περιοδικό «Βαπτιστής»

Χριστοκοπίδου 12, 105 54, Ἀθήνα.

Ἐλεύθεροι

ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΙ

Ζωντανή ἡ Παναγία

Ἦς παρακαλέσουμε τὴν Παναγία, πού τόν Αὐγουστο ιδιαίτερα τὴν γιορτάζουμε, νά κάνη τό θαῦμα τῆς. Νά πιστέψουμε ἀκράδαντα. Νά μετανοήσουμε. Νά ἀγαπήσουμε τὰ παιδιά καί τούς νέους. Νά ξαναγίνη ἡ Ἑλλάδα χώρος ἁγίων. Μπορεῖ ἡ Παναγία νά κάνη τό μεγάλο θαῦμα τῆς ἐπιστροφῆς μας στόν Θεό. Ἔχει παρρησία. Εἶναι ζωντανή ἡ Παναγία. Κι ἄς πέρασε γιά λίγο ἀπό τό θάνατο.

- Ἐζῆσε ἡ Παναγία καί τὴν τελευταία ταπείνωσι, πού σήμανε ὁμως καί τὴν πύο μεγαλειώδη καί μοναδική ἀνύψωσι.

Δέχτηκε, ὡς ἄνθρωπος, καί ἡ Παναγία τὴν ἐσχάτη ταπείνωσι: τό θάνατο. Γιά λίγο... Μετά τὴν Ἀνάστασι τοῦ Χριστοῦ ὁ θάνατος δέν εἶναι πλέον θάνατος. Εἶναι τό τελευταῖο σκαλοπάτι τῆς ταπεινώσεως, πού ὁμως μᾶς ἀνεβάζει στή δόξα τῆς αἰωνίου ζωῆς.

Ὅπως ὁ ὕπνος εἶναι τό τελευταῖο σκαλοπάτι τῆς κοπώσεως, ὄχι γιά τόν ἀφανισμό καί τό μηδενισμό μας, ἀλλά γιά τὴν ἀνανέωσι καί ἀναζωογόνησί μας, ἔτσι καί ὁ θάνατος.

- Φαντάζεστε ζωή χωρίς ὕπνο;

Πόσο βασανιστική θά ἦταν! Θά ζητούσαμε φάρμακο νά κοιμηθοῦμε καί δέν θά βρῖσκαμε.

Ἦπνος εἶναι καί ὁ θάνατος.

Πρό Χριστοῦ ἦταν φάρμακι. Μετά Χριστόν εἶναι τό φάρμακο, γιά νά ἀναπαυθοῦμε.

- Μετά τὴν κοίμησί μας θά ἔρθη ὅπωςδῆποτε ἡ ἀφύπνισις. Γιά μᾶς ὄλους ἡ ἀφύπνισις ὀνομάζεται ἀνάστασις. Θά ἀναστηθοῦμε τὴν ἡμερὰ τῆς Δευτέρας τοῦ Κυρίου Παρουσίας.

- Γιά τὴν Παναγία εἰδικά ἡ ἀφύπνισις ὀνομάζεται μετὰστασις.

Ἄλλοι ξυπνᾶνε σέ ὀκτώ ὥρες, ἄλλοι ξυπνᾶνε σέ λίγα λεπτά. Οἱ πολλοί, μετὰ τὴν κοίμησι τοῦ θανάτου, θά ξυπνήσουμε ὕστερα ἀπό πολλά χρόνια. Πόσα; Κύριος οἶδε! Ἡ Παναγία κοιμήθηκε, μετὰ τό θάνατό τῆς, τρεῖς μόνο ἡμέρες. Μετά ξύπνησε.

- Βρίσκεται ἤδη ζωντανή σωματικά καί πνευματικά στόν Οὐρανό. Καί πρεσβεύει ὑπέρ ἡμῶν.

Στὴν Ἀνάστασι ἐπιτάφιος;

Ἡ μόδα κατάντησε ὁ ἐπιτάφιος καί τὰ ἐπιτάφια ἐγκώμια στὴν ἑορτὴ τοῦ Δεκαπενταυγούστου, πού ὁμως εἶναι χαρούμενη καί ὄχι πένθιμη. Ἡ μόδα φανερώνει ἔλλειψι ὀρθοδόξου θεολογίας. Ποτέ στὴν μακραίωνη παράδοσι τῆς Ἐκκλησίας δέν εἶχαμε ἐπιταφίους στὴν ἑορτὴ τῆς Παναγίας.

- Στό ἀπολυτίκιο τῆς γιορτῆς τῆς Κοιμήσεως λέμε: «Μετέστης πρὸς τὴν Ζωὴν Μήτηρ ὑπάρχουσα τῆς Ζωῆς...». Εἶδατε ποτέ τὴ μέρα τοῦ Πάσχα νά προσκυνᾶμε ἐπιταφίους; Νά ψάλλουμε ἐγκώμια; Νά κάνουμε περιφορές ἐπιταφίων; Ἡ Παναγία μετέστη. Εἶναι ἀναστημένη καί ζωντανή στόν οὐρανό ψυχῆ τε καί σώματι. Δέν τῆς ἀρμόζουν ἐπιτάφια ἐγκώμια.

- Ὅταν μεμονωμένα περιστατικά ἐπιταφίου στὴν Κοίμησι ἐμφανίστηκαν, στὰ τέλη τοῦ 19ου αἰῶνος, ἡ Ἱ. Σύνοδος τότε ἔσπευσε μέ ἐγκύκλιο νά ἀπαγορεύσῃ τό φαινόμενο.

- Στὶς μέρες μας κάποια φυλλάδα σχετική παρουσιάστηκε ἀπό τὰ Ἱεροσόλυμα, καί σιγά-σιγά ξαπλώθηκε ἡ μόδα τῶν ἀντορθοδόξων ἐπιταφίων. Ὁ λόγος;

Τά «έφέ», τό επίδεικτικό «φολκλόρ», ή τάσις γιά κάτι τό έντυπωσιακό, πού όμως άποπροσανατολίζει τούς πιστούς άπό τό μυστήριο τής Θεοτόκου.

- Μία έγκύκλιος τής Ί. Συνόδου, άνανεώνουσα τήν παλαιά, θά άνέκοπτε τό άντορθόδοξο (έπαναλαμβάνουμε) έθιμο έγκωμίων στή **Ζωντανή** (καί όχι πεθαμένη) Παναγία.

Η δικτατορία τής ιδιαιτερότητας

Αρκεϊ κάποιου νά μήν είναι όμαλοί, αλλά νά είναι **άνώμαλοι**! Άμέσως μπαίνουν υπό ιδιαίτερη προστασία τού κράτους, όπως κυβερνιέται άπό τήν παρούσα κυβέρνησι.

- Άρκεϊ αυτοί οί κάποιου νά **άσχημουν** δημόσια! Άμέσως παίρνουν τό πιστοποιητικό τού άπελευθερωμένου άτόμου!

- Άρκεϊ οί άισχροί καί διεστραμμένοι νά ντύνονται σάν **μεταμορφωμένοι σατανάδες** καί νά παρελεύνουν καμαρωτά! Θά έχουν τή συμπαράστασι τού πρωθυπουργού, άρκετών ύπουργών καί τών δημάρχων όπωςδήποτε Θεσσαλονίκης καί Άθηνών! Καί άμέσως βραβεύονται μέ τό χρυσό μετάλλιο τής... ιδιαιτερότητας!

- Η ιδιαιτερότητα, έστω κι άν ποσοτικά έκπροσωπήται άπό μικρή **μειοψηφία**, ποιητικά δέ είναι **βοϋρκος**, άπαξ καί είναι ιδιαιτερότητα, τής χορηγείται τό δικαίωμα νά ευτελίξη κάθε έννοια άνθρωπισμού, νά χυδαιολογή καί νά κυκλοφορή γυμνή μέ τερατώδεις περιπτώξεις.

- Η ιδιαιτερότητα, έστω κι άν καταρακώνη κάθε βιολογική όντολογία καί κάθε φυσιολογική άνθρωπολογία, πρέπει νά κάνη ό,τι θέλει. Όποιος πηγαίνει κόντρα μαζί της, είναι - τί άλλο; - **ρατσιστής**! Άν δέ τολμήση νά έκφρασθή δημόσια ύπέρ ήθικών ή καί πατριωτικών αξιών, είναι - τί άλλο; - **φασίστας**!

- Η ιδιαιτερότητα, έστω κι άν όργανώνεται σέ άναρχικές καί άντιεξουσιαστικές ομάδες, άποκτᾶ τό δικαίωμα νά... χαϊδεύεται άπό τό κράτος!

- Η ιδιαιτερότητα, έστω κι άν ως θεωρία καί πράξι έχη τό **έγκλημα**, άπαιτεί νά κάθεται όλο τό κράτος καί όλη ή κοινωνία «κλαρίνο» μπροστά της! Διαφορετικά θά αρχίση τό δικτατορικό της έργο άπό τό μικρότερο κακό, τήν άπεργία πείνας, καί θά φθάση στό μεγάλο κακό, νά κάψη τήν... Άθήνα!

- Η ιδιαιτερότητα, έστω κι άν κάποτε ζή μέ παραισθησιογόνες ουσίες καί είναι «**μαστουρωμένη**», έφ' όσον έχει ισχυρούς προστάτες, θά ίκανοποιηθῆ μέ ειδικό νόμο ύπέρ τής **διακινήσεως τών ναρκωτικών**!

- Η ιδιαιτερότητα, ή βρώμικη φυσικά καί άνώμαλη ιδιαιτερότητα, μέ τήν κυβέρνησι ιδίως αυτή, έχει γίνει **δικτατορία**. Τά έχει όλα ισοπεδώσει.

Όποιος θά τολμήση νά άντιδράση, αυτός είναι **ρατσιστής, φασίστας, άκροδεξιός, πατριδοκάπηλος**, καί γίνεται στόχος τής έγκληματικής δράσεως τής ιδιαιτερότητας.

- Όταν πρόκηται γιά τήν **φυσική ιδιαιτερότητα**, γιά τόν ιδιαίτερο **χαρακτήρα** πού έχει κάθε άνθρωπος, τότε άπαιτείται βεβαίως σεβασμός, άνοχή, κατανόησις καί άγάπη.

- Όταν όμως άνώμαλοι τύποι, σκληροί άναρχικοί καί κοινοί έγκληματίες καί άναίσχυντοι, καλύπτωνται μέ τό μανδύα τής ιδιαιτερότητας, τότε έχουμε τήν **πίο φρικτή δικτατορία**. Τότε ό σεμνός μαθητής δέν έχει δικαίωμα νά πῆ τή γνώμη του καί τή διαφωνία του! Θά τόν πνίξουν καθηγητές καί μαθητές ποτισμένοι μέ τό δηλητήριο τής βρώμικης ιδιαιτερότητας. Τότε ό πατριώτης δέν έχει δικαίωμα νά ύπερασπισθῆ τά δίκαια τού έθνους, γιατί θά χαρακτηρισθῆ έθνικιστής. Τότε ό λειτουργός τής Έκκλησίας δέν έχει δικαίωμα νά καυτηριάση άπό τόν άμβωνα τή δημόσια διακωμώδησι τών ιερών καί τών όσίων ή τήν κτηνώδη συμπεριφορά διεστραμμένων θά συρθῆ στά δικαστήρια ως παραβάτης τού περι... ρατσισμού νόμου!

- Καμμιά δικτατορία δέν φοβήθηκα -

εἶπε σημαῖνον πρόσωπο-, ὅσο τή δικτατορία τῆς ἄθεης ἀνηθικότητας, πού χρησιμοποιεῖ κάθε μορφή βίας νά σύρη στόν ὑπόνομό της κάθε ἀξία, κάθε σωστό πρόσωπο, κάθε ἱερό καί ὄσιο. Ναί, φοβήθηκα τή δικτατορία, πού φιμώνει τό στόμα ἐκείνου πού θέλει νά μιλήσῃ, ἀλλά καί τόν λασπώνει μέ τή ρετσινιά τοῦ ρατσιστή καί τοῦ φασίστα!

- Ἄν, λοιπόν, ὁ Κολοκοτρώνης, πού σιχαινόταν τούς ἀνώμαλους, ἦταν φασίστας, ἄν ὁ Κανάρης, πού εἶχε ἀνδρισμό καί παλληκαρισμό, ἦταν φασίστας, ἄν ὁ Μακρυγιάννης, πού μίλαγε γιά Χριστό καί Ἑλλάδα, ἦταν φασίστας, ἄν ὁ Παῦλος Μελάς, πού ἔπεσε γιά τή Μακεδονία ἦταν φασίστας, ἄν ὁ Γερμανός Καραβαγγέλης, πού ἐνέπνεε τούς Μακεδονομάχους ἦταν φασίστας, τότε καί ἐγώ εἶμαι φασίστας!

- Πάντως εἴτε τό θέλουν εἴτε δέν τό θέλουν ὅσοι μᾶς κυβερνοῦν, ἡ βάνουση προσβολή τῆς δημοσίας αἰδοῦς εἶναι ἀνελευθερία καί δικτατορία, πού **μαστιγώνει** ἀλύπητα τίς αἰσθήσεις.

Σέ νεκροταφεῖο χοροί;

Τό πρόσωπο τοῦ μακαριστοῦ πατρός **Αὐγουστίνου Καντιώτη**, μητροπολίτου Φλωρίνης εἶχε ταυτισθῆ μέ τήν παρρησία καί τό θάρρος. Τό ἔντυπο, πού καυτηρίαζε τά δημόσια σκάνδαλα, ἦταν ἡ «**Χριστιανική Σπίθα**». Στό τεῦχος 130 τοῦ Μαΐου τοῦ 1952 δημοσίευσε ἕνα ἄρθρο, πού συγκίνησε τό πανελλήνιο. Θέμα του: «**Εἰς νεκροταφεῖον χοροί;**». Ἐκεῖ ὁ φλογερός ἱεροκήρυκας θύμιζε, ὅτι ἡ Ἑλλάδα πενθοῦσε γιά τά τέκνα της πού εἶχαν θυσιασθῆ στους ἀλεπάλληλους πολέμους. Δέν εἶχαν περάσει τρία χρόνια, πού τά βουνά τῆς Μακεδονίας ἦταν γεμάτα ἀπό τά ὄστα τῶν πεσόντων Ἑλλήνων. Στά περισσότερα σπῆτια τῆς Ἑλλάδος ὑπῆρχε κλάμα. Ἄλλά καί ἡ φτώχεια θέριζε τό μεγαλύτερο μέρος τοῦ πληθυσμοῦ.

Σέ μιά τέτοια Ἑλλάδα, ἀπέραντο νεκροταφεῖο, κάτι κυρίες καί κύριοι τῆς Ἀ-

θηναϊκῆς κοινωνίας διοργανώσαν χοροσπερίδες καί ἄλλες κοσμικές ἐκδηλώσεις. Ἄλλοι θρηνοῦσαν, καί ἄλλοι χόρευαν!

- **Θυμηθήκαμε τή «Σπίθα»** ἐκείνη τοῦ πατρός Αὐγουστίνου, διότι ἐπί ἐθνικοῦ καί ἐκκλησιαστικοῦ ἐπιπέδου κάτι παρόμοιο συμβαίνει καί σήμερα. **Σέ νεκροταφεῖο χοροί!** Πάνω σέ κόκκαλα νεκρῶν πανηγύρια!

Καί ἐξηγούμαστε: Ἡ Ἑλλάδα πεθαίνει. Δέν ἀναφερόμαστε ἐδῶ στήν **οικονομική κρίσι**, πού κι αὐτή κάνει τούς περισσότερους Ἑλληνες νά θρηνοῦν. Ἄναφερόμαστε στους νεκρούς, πού δέν θρηνοῦν τόσο οἱ Ἑλληνες, ὅσο ἡ **Ἑλλάδα**. Σέ κανένα πόλεμο ἡ Ἑλλάδα δέν ἔχασε τόσα παιδιά της, ὅσα χάνει σήμερα μέ τίς **ἐκτρώσεις** (ἀμβλώσεις).

- Καθημερινά φονεύονται τά πιό ἀθῶα ἐλληνόπουλα. Ὑπολογίζονται σέ 200 ἕως 300 χιλιάδες τά παιδικά σώματα, πού δέχτηκαν ἀναίτια τή στυγερή ἐπίθεσι τῶν δολοφόνων ἐκτρωσιολόγων.

Ὑπολογίζονται σέ 800 ἕως 900 τά βρέφη, πού σφάζει κάθε μέρα ὁ σύγχρονος Ἡρώδης μέ τή σφραγίδα τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους!

- Καί μεις πάνω στά σπασμένα κεφαλάκια τῶν σφαγιασθέντων παιδιῶν καί στίς τρυπημένες καρδοῦλες τους, κάνουμε **πανηγύρια** καί **λαμπρές χοροστασίες**. Ἐνα ἀπέραντο νεκροταφεῖο χωρὶς τάφους καί σταυρούς εἶναι ἡ Ἑλλάδα!

Τό ἔθνος αἰμορραγεῖ, ψυχορραγεῖ, ἀργοπεθαίνει. Οἱ φοιιάδες του δέν εἶναι τά γειτονικά κράτη, τά ὁποῖα φυσικά μᾶς ὑποβλέπουν. Οἱ φοιιάδες τοῦ ἔθνους εἶναι οἱ ἴδιοι οἱ Ἑλληνες! Ἑλληνες καί Ἑλληνίδες εἶναι αὐτοί, πού προσφέρουν τά κυοφορούμενα βρέφη τους στό **σύγχρονο Ἡρώδη**, καί τόν πληρώνουν νά τά σφαγιάσῃ! Ἑλληνες καί Ἑλληνίδες εἶναι αὐτοί, πού πετοῦν τά νεαρά μέλη τῆς Ἑλλάδος στόν **καιάδα** τῶν ἐκτρώσεων.

- Καί Ἑλληνες εἶναι οἱ Δεσποτάδες, πού σάν νά μή συμβαίη τίποτε σ' αὐτό τόν τόπο, ὀργανώνουν **«λαμπρές»** τελε-

τές, **χοροστασίες επίδεικτικές** και πολυαρχιερατικά συλλείτουργα, «εὐφραίνόμενοι καθ' ἡμέραν λαμπρῶς». Πῶς νὰ μὴ θυμηθοῦμε τό ἄρθρο «*Εἰς νεκροταφείον χοροί*»;

Φοβόμαστε, ὅτι καί ὅταν θά φτάση τό τέλος τῆς Ἑλλάδος, ἀκόμα καί τότε θά γίνωνται «λαμπρά πανηγύρια» ἀπό κούφους ἐκπροσώπους Ἐκείνου, πού ἀνεβαίνουντας στό Σταυρό, εἶπε: «*Ἐφ' ἑαυτούς κλαίετε καί ἐπί τά τέκνα ὑμῶν*» (Λουκ. κγ' 28).

• Για τὰ βρέφη, πού πολτοποιοῦνται μέ τίς ἐκτρώσεις δέν χρειάζονται μνημόσυνα. Εἶναι **ἀγγελούδια** στόν οὐρανό. Μά γιά τό κατ' ἐξακολουθήσιν ἐγκλημα χρειάζεται πένθος καί ξεσήκωμα.

Ἄν ποῦμε, ὅτι θάπρεπε νά χτυπᾶνε τὰ **Χριστούγεννα πένθιμα** οἱ καμπάνες, θά θεωρηθοῦμε γραφικοί. Καί ὅμως, αὐτό ἀρμόζει σέ μιά κοινωνία, πού δέν ἀφήνει νά γεννηθοῦν τά παιδιά (οἱ μικροί Χριστοί!).

Ἄν ποῦμε, ὅτι θάπρεπε νά χτυπᾶνε πένθιμα οἱ καμπάνες τό **Πάσχα**, θά θεωρηθοῦμε παρανοϊκοί. Καί ὅμως ἡ γέννησις παιδιοῦ εἶναι ἀνάστασις. Κι ἐμεῖς **σκοτώνουμε τήν ἀνάστασι** χιλιάδες φορές κάθε χρόνο!

• Πατέρες καί ἀδελφοί, δέν εἶναι καιρός γιά πανηγύρια. Εἶναι καιρός γιά **μετάνοια**. Ἄλλά καί γιά ἀγῶνα ὑπέρ τοῦ **δικαιώματος** κάθε παιδιοῦ νά ζήσει!

Σέ σένα πού λές «θά κάνω δύο»!

Ἄ έμε, ἀλλά δέν τό πιστεύουμε. Λέμε πολλές φορές στίς ἰ. ἀκολουθίες: «*Ἐαυτούς καί ἀλλήλους καί πᾶσαν τήν ζωὴν ἡμῶν Χριστῶ τῷ Θεῷ παραθώμεθα*». Καί μόλις ἐμφανισθῆ τό πρόβλημα τῆς **τεκνογονίας**, ἀκόμα καί χριστιανικά ζεύγη σπεύδουν νά περιθωριοποιήσουν τόν Θεό.

—*Ὅχι! Δέν θά ἐμπιστευώμαστε τόν ἑαυτό μας καί ὅλη μας τή ζωὴ στόν Θεό. Δέν μπορεῖ ὁ Θεός νά μᾶς λύση ὅλα τά προβλήματα. Ἐμεῖς θά κάνουμε τά παιδιά πού θέλουμε. Τό πολύ δύο παιδιά!...*

• Τό πῶς θά περιορίσουν τά παιδιά στόν ἀριθμό δύο, εἶναι βέβαια γνωστότατο. Ἔχουν βρῆ τόσους τρόπους **ἀποφυγῆς τῆς τεκνογονίας**. Ἄλλά κάνουν «λογαριασμό χωρίς τόν ξενοδόχο».

• Στήν ἀρχή τοῦ ἐγγάμου βίου ἀποφεύγουν νά κάνουν παιδί, γιά νά δοῦν πρῶτα «*πῶς θά πᾶνε*!» Ἄλλά; Ὅταν μόνοι τους ἀποφασίσουν νά κάνουν παιδί, τό παιδί δέν ἔρχεται! Ἄπλουστατα ἐνήργησαν χωρίς τόν Θεό.

• Ἄν ἔρθουν τά δύο παιδιά, πού ὁ δικός τους προγραμματισμός ἔχει προσδιορίσει, γελᾶνε εἰρωνικά, ὅταν τοῦς θυμίζει τό καθήκον, νά μήν ἐμποδίζουν τήν παιδοποιῶν.

—*Φτάνουν! Πῶς θά ζήσουμε περισσότερα παιδιά;*

Ἐνεργοῦν χωρίς τόν παντοδύναμο Θεό, τό Θεό τῆς **προνοίας**.

• Ὅταν μεγαλώνοντας τά δύο τῆς ἐγωιστικῆς τους ἐπιλογῆς βλέπουν νά χάνουν τό παιχνίδι, τότε παραπονοῦνται. Ἄπλουστατα, ξέχασαν, ὅτι χωρίς τήν παρουσία τοῦ Θεοῦ τραγωδίες τοῦς περιμένουν. Πληρώνεται ὄχι ἡ ἀμαρτία, ἀλλά ἡ **ἀπιστία**. Διότι ἡ ἀποφυγῆ τῆς τεκνογονίας δέν εἶναι ἀπλῶς ἀμαρτία. Εἶναι ἀπιστία.

Καί ἡ ἀπιστία βρίσκει μπροστά της τό τεῖχος, πού γράφει: «*Χωρίς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν*».

Ὅσοι μποροῦν, ἄς στείλουν τά 10 εὐρώ καί γιά τό 2018

Οἱ φίλοι ἀναγνώστες ἄς στείλουν τή συνδρομή (10 εὐρώ) καί γιά τό ἔτος **2018**.

• Στό λογαριασμό:

0026.0236.39.0100353548 EUROBANK.

IBAN: GR 7902602360000390100353548

• Στό λογαριασμό:

123002002008865 ALPHA BANK.

IBAN: GR 120140 1230 1230 0200 2008 865

• Ταχυδρομικά στή διεύθυνσι: «**Βαπτιστής**», **Χριστοκοπίδου 12, 10554, Ἀθήνα.**

• Τοῦ ἑξωτερικοῦ τό ἔμβασμα στό ὄνομα «**Βαπτιστής**» (χωρίς τή λέξι Περιοδικό).

Τηλ.: **2103212713 - 2103212107.**